

УДК 796.011:930.24

ROLA LOKALNEJ INTELIGENCJI W TWORZENIU GNIAZDA TOWARZYSTWA GIMNASTYCZNEGO «SOKÓŁ» W ŁAŃCUCIE

Małgorzata Urszula KASZOWSKA

*Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej
im. Iwana Boberskiego, Lwów, Ukraina*

Pierwsze gniazdo «Sokoła» na ziemiach polskich powstało w 1867 r. we Lwowie. Stolica Galicji, ze względu na swoje znaczenie kulturalne, naukowe i polityczne, stała się naturalnym miejscem dla rozwoju «Sokoła». Na wzór lwowskiego gniazda powstawały kolejne, dzięki ogromnemu zaangażowaniu lokalnej społeczności. Wykształcone jednostki były liderami opinii, mentorami, nauczycielami i inicjatorami zmian społecznych. Angażowali się w inicjatywy społeczne, organizowali wydarzenia kulturalne, wspierali edukację, działali na rzecz postępu naukowego i artystycznego. Byli również aktywnymi działaczami organizacji społecznych, które miały na celu nie tylko rozwijanie sprawności fizycznej, ale i rozbudzanie ducha narodowego.

Cel. Celem niniejszej pracy jest dokładne wskazanie nazwisk osób, które były założycielami Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w Łańcucie, określenie ich roli oraz przynależności do grup społecznych.

Metody. Zastosowano metodę analizy piśmiennictwa, korespondencji, aktów notarialnych oraz pisanych protokołów z walnych

zgrupowań łańcuckiego Sokoła, które dostarczają wiarygodnych, rzetelnych informacji na temat działalności organizacji sokolej w Łańcucie oraz potwierdzają fakty historyczne.

Wyniki. Lokalna inteligencja obejmowała polityków, działaczy niepodległościowych, liderów ruchów społeczno-politycznych i intelektualnych ideologów. Ich zaangażowanie polityczne wpływało na kształtowanie się idei narodowych, walkę o niepodległość, reformy społeczne i polityczne. Była to wyjątkowo szeroka kategoria obejmująca z jednej strony prostych urzędników, a z drugiej zarządców, kancelistów, dziennikarzy, adwokatów, posłów i duchownych. Gniazdo sokole w Łańcucie założono w roku 1891 właśnie z inicjatywy tutejszej inteligencji: urzędników państwowych i urzędników Ordynacji Hr. Potockich. Organizatorem pierwszego zebrania członków założycieli był mecenas dr Walenty Szpunar (1, s. 4). W Przewodniku Gimnastycznym ukazał się anons informujący, iż 30 listopada 1890 roku o 3½ popołudniu, w biurach Towarzystwa Zaliczkowego w Łańcucie odbędzie się pierwsze zgromadzenie celem powzięcia uchwały, co do zawiązania Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Łańcucie (2, s. 94). Wysokie c.k. Namiestnictwo zatwierdziło statut, a pierwsze Walne Zgromadzenie odbyło się 8 marca 1891 roku celem ukonstytuowania się Towarzystwa, które liczyło wówczas 72 członków, w tym 18 założycieli (3, s. 21).

Pierwszym prezesem został dr Walenty Szpunar. Jego zastępcą był Filip Sanbra-Kahane. Na dyrektora wybrano Kazimierza Dworskiego, a jego zastępcą został Władysław Żakliński, sekretarzem Stanisław Łaski. Zastępcą sekretarza wybrano Michała Nazarewicza. Skarbnikiem był Wacław Jaworski, a gospodarzem Władysław Krzyżanowski. Wydziałowymi zostali: ks. Emil Zauderer, Alojzy Rużek i Leon Peszkowski [4, s. 4]. Do komisji rewizyjnej wybrano Bolesława Żardeckiego i Jakóba Załuskiego (pisownia oryginalna). Dr med. Jan Fleszar przyjął na siebie bezinteresownie obowiązek lekarza Towarzystwa [5, s. 40]. Wśród założycieli byli również: Szymon Bałuciński, Franciszek Höfer, Stanisław Kęskiewicz oraz Sokall Józef [6, s. 26-29].

Lista założycieli TG Sokół w Łańcucie, 1890/1891 r.

Lp.	Imię i nazwisko założyciela	zawód/stanowisko	rola w TG Sokół w Łańcucie
1	Dr Walenty Szpunar	adwokat	Prezes
2	Filip Sanbra Kahane	Pracownik ordynacji Hr. Potockich, powstaniec styczniowy	Zastępca Prezesa
3	Kazimierz Dworski	Brak danych	Dyrektor
4	Władysław Żakliński	Geometra ewidencyjny	Zastępca dyrektora
5	Stanisław Łaski	Emerytowany pocztmistrz	Sekretarz
6	Michał Nazarewicz	Urzędnik kolejowy	Zastępca sekretarza
7	Wacław Jaworski	kontroler ordynacki i dyrektor kancelarii ordynackiej	Skarbnik
8	Władysław Krzyżanowski	Kancelista sądowy	Gospodarz
9	Ks. Emil Zauderer	Proboszcz łańcuckiej parafii, powstaniec styczniowy	Wydziałowy
10	Alojzy Rużek	Administrator dóbr Hr. Potockiego	Wydziałowy
11	Leon Peszkowski	Kancelista magistratu	Wydziałowy
12	Bolesław Żardecki	Zastępca Marszałka Rady Powiatowej, poseł na Sejm Krajowy, wicemarszałek, syn uczestnika powst. listopadowego i Wiosny Ludów	Członek komisji rewizyjnej
13	Jakób Załuski (orygin.)	c.k. Adiunkt sądowy	Członek komisji rewizyjnej
14	Dr med. Jan Fleszar	Lekarz	Lekarz towarzystwa
15	Szymon Bałuciński	Organista z Giedlarowej	Członek założyciel
16	Franciszek Höfer	Piwowar	Członek założyciel
17	Stanisław Kęskiewicz	Adiunkt Towarzystwa Zaliczkowego w Łańcucie	Członek założyciel
18	Sokall Józef	Emerytowany nadgeometra	Członek założyciel

Wnioski. Powstanie gniazd sokolich w Polsce było inicjowane i wspierane przez szerokie spektrum osób i grup społecznych. Duże wsparcie dla powstania gniazd sokolich wynikało z zaangażowania inteligencji i elit narodowych, dla których organizacja «Sokół» dawała podwaliny do wzmacniania narodowego ducha i rozwoju kultury fizycznej wśród Polaków. Inteligenci, artyści, pisarze, nauczyciele i rzemieślnicy często pełnili rolę liderów i propagatorów idei sokolich. Wśród założycieli bardzo często byli żołnierze i oficerzy, którzy dostrzegali znaczenie przygotowania fizycznego i umiejętności bojowych dla obrony kraju. Osoby związane z wojskiem często ogrywały kluczową rolę w organizacji i przyczyniały się do promocji wartości patriotycznych. Sokolstwo cieszyło się wsparciem osób z różnych środowisk społecznych i przyciągało ludzi o różnych zainteresowaniach i przekonaniach.

Słowa kluczowe: TG Sokół, Łańcut, założyciele, rola inteligencji, komitet założycielski, pierwszy zarząd.

Piśmiennictwo

1. Sprawozdanie Zarządu Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Łańcucie za rok 1927, Z drukarni J.A. Pelara i Ski w Rzeszowie, Łańcut 1928, s. 4
2. Przewodnik Gimnastyczny 1980, nr 12, s.94
3. Przewodnik Gimnastyczny 1981, nr 3, str.21
4. Rocznik Historyczno-Archiwalny, Tom XVI, Archiwum Państwowe w Przemysłu, Przemysł 2002, Jacek Żmudzki, Powstanie i działalność Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w Łańcucie (1890-1939), s. 4
5. Przewodnik Gimnastyczny «Sokół», Lwów 1891, nr 5, s.40
6. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa Gimnastycznego «Sokół» w Łańcucie za rok 1895, Nakładem Towarzystwa, Łańcut 1896, s. 26-29